

МЕТОДИ ПОБУДОВИ ТА ПЕРЕВІРКИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ

Цільмак О.М.,
д.ю.н., професор, професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Одеський державний університет внутрішніх справ

Автор у статті класифікував методи перевірки та побудови криміналістичних версій. На думку автора, під час побудови та перевірки криміналістичних версій використання цілого арсеналу взаємопов'язаних між собою: загальнонаукових (аналізу, синтезу, наукової абстракції, узагальнення, абстрагування, аналогії, моделювання, індукції, дедукції, класифікації), теоретичних (формалізації, аксіоматизації, гіпотетично-дедуктивного), емпіричних (спостереження, порівняння, описання, експерименту), евристичних (мозкового штурму, синектики, колективного пошуку оригінальних ідей, евристичних питань, багатомірних матриць, інверсії, організованих стратегій), специфічних (криміналістичної рефлексії, криміналістичного прогнозування, інтуїтивного) та алгоритмічного методів, дозволить підвищити ефективність досудового розслідування.

Ключові слова: метод, криміналістична версія, досудове розслідування, класифікація, логіко-дедуктивна модель.

Цильмак Е.Н. / МЕТОДЫ ПОСТРОЕНИЯ И ПРОВЕРКИ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ВЕРСИЙ / Одесский государственный университет внутренних дел, Украина

Автор в статье классифицировал методы проверки и построения криминалистических версий. По мнению автора, при построении и во время проверки криминалистических версий использование целого арсенала взаимосвязанных между собой: общенаучных (анализ, синтез, научная абстракция, обобщение, абстрагирование, аналогия, моделирование, индукция, дедукция, классификация), теоретических (формализация, аксиоматизация, гипотетически-дедуктивный), эмпирических (наблюдения, сравнения, описания, эксперимента), эвристических (мозговой штурм, синектика, коллективный поиск оригинальных идей, эвристические вопросы, многомерные матрицы, инверсия, организованные стратегии), специфических (криминалистическая рефлексия, криминалистическое прогнозирование, интуитивный) и алгоритмического методов, позволит повысить эффективность досудебного расследования.

Ключевые слова: метод, криминалистическая версия, досудебное расследование, классификация, логико-дедуктивная модель.

Tsilmak E.N. / METHODS OF CONSTRUCTION AND TESTING CRIMINALISTIC VERSIONS / The Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

On the modern stage of development of organs of pre-trial investigation there is a row of problems of subjective and objective character, that result in the decline of quality and effectiveness of law-enforcement activity. During pre-trial investigation of crimes a very important value plays the process of construction and verification of criminalistics versions.

A construction and verification of criminalistics versions are a difficult cognitive-volitional process, quality and effectiveness of that depends on what methods are used for his realization.

In forensic literature given due weight technology for building and testing investigative leads. However, papers, marked by fragmentation on methods of construction and testing of forensic versions. The purpose and objectives of our paper is to describe methods of substantial construction and testing of forensic versions, as well as mechanisms for their implementation.

The author of the article classified the methods of testing and building a forensic versions. According to the author, in the construction and during the inspection of forensic versions use a whole arsenal of interrelated: general science (analysis, synthesis, scientific abstraction, generalization, abstraction, analogy, modeling, induction, deduction, classification), theoretical (formalization, axiomatization, hypothetically – deductions), empirical (observation, comparison, description, experimental), heuristic (brainstorming, synectics, collective search for original ideas, heuristic questions, multidimensional matrix inversion, organized strategy), specific (forensic reflection, forensic forecasting, intuitive) and algorithmic techniques will improve the efficiency of pre-trial investigation.

Key words: method, forensic version, pre-trial investigation, classification, logical-deductive model.

На сучасному етапі розвитку органів досудового розслідування виникає низка проблем суб'єктивного та об'єктивного характеру, які призводять до зниження якості та результативності правоохоронної діяльності. Під час досудового розслідування злочинів дуже важливе значення відіграє процес побудови та перевірки криміналістичних версій.

Побудова та перевірка криміналістичних версій є складним пізнавально-вольовим процесом, якість та результативність якого залежить від того, які методи використовуються для його реалізації.

Розкриттю суті криміналістичних версій присвячені праці науковців: В. Ф. Асмуса, Р. С. Белкіна, А. М. Васильєва, А. І. Вінберга, С. О. Голунського, Л. Я. Драпкина, А. Ф. Зелінського, І. М. Лузгіна, А. М. Ларін, Г. М. Міньковського, І. Ф. Пантелєєва, Р. Д. Рахунова, О. О. Старченка, М. С. Строговича, Б. М. Шавера, А. Р. Шляхова та інші.

У криміналістичній літературі приділялася належна увага технології побудови та перевірки слідчих версій. Однак, у наукових працях відмічена фрагментарність стосовно методів побудови та перевірки криміналістичних версій. Тому метою статті є описання суті методів побудови та перевірки криміналістичних версій, а також механізму їх реалізації.

Під час побудови та перевірки криміналістичних версій суб'єкти правозастосовної діяльності використовують цілий арсенал різноманітних методів, які умовно можна представити у такій класифікації:

- 1) загальнонаукові: аналіз – синтез, наукова абстракція, узагальнення – абстрагування, аналогія – моделювання, індукція – дедукція, класифікація;
- 2) теоретичні: формалізація, аксіоматизація, гіпотетично-дедуктивний;
- 3) емпіричні: спостереження, порівняння, описання, експеримент;
- 4) евристичні: мозковий штурм, синектика, колективний пошук оригінальних ідей, евристичні питання, багатомірні матриці, інверсія, організовані стратегії;
- 5) специфічні: криміналістична рефлексія, криміналістичне прогнозування, інтуїтивний;
- 6) алгоритмічний.

Розглянемо ці методи через призму їх використання під час процесу побудови та перевірки криміналістичних версій.

Одним з найважливіших загальнонаукових методів побудови та перевірки криміналістичних версій є аналіз (від грец. analysis – розклад, розчленування). Він полягає в аналізуванні явища або процесу, шляхом їх уявного роз-

членування на певні складові, для відшукування та виділення найбільш суттєвих деталей, сторін, характеристик (ознак, особливостей, властивостей, якостей), їх сутності, сенсу, специфічних змін та можливих зв'язків. Логічний аналіз явища або процесу завжди дозволяє виділити в його структурі три елементи: велику посилку, малу посилку й умовивід.

Важливе значення відіграє й метод наукової абстракції (від лат. *abstrahere* – відволікати), який передбачає логічне вилучення з аналізу другорядних фактів, які не мають істотного значення для злочину, що розслідується, однак, вони є важливими для переходу від імовірності до достовірності під час подальшої перевірки версій.

Метод аналізу міцно пов'язаний з методом синтезу (від грец. *synthesis* – сполучення, складання). За допомогою якого суб'єкти правозастосовної діяльності намагаються уявно з'єднати певні складові злочинного явища або процесу (деталі, сторони, характеристики (ознаки, особливості, властивості, якості)) для встановлення їхніх взаємозв'язків, сутності, сенсу та специфічних змін. Цей метод надає можливості пізнати об'єкт дослідження як єдине ціле.

Аналіз та синтез є протилежними за своєю суттю, однак, при побудові криміналістичних версій, ці методи взаємно доповнюють один одного, уточнюють, розширюють та підкреслюють те, що вважалось незначним.

Аналіз, синтез та наукова абстракція взаємопов'язані з таким загальнонауковим методом, як індукція (від лат. *inductio* – наведення). Зазначений метод полягає в узагальненні усіх наявних відомих фактичних даних та інформації та на цій основі сприяє процесу побудови та перевірки криміналістичних версій. Завдяки цьому методу пізнання із приватних фактів, явищ або процесів відводяться загальні принципи та закономірності; встановлюються характеристики, які мають повторювальний характер, та на цій основі вибудовується індуктивний умовивід.

Індуктивний умовивід пов'язує отримані дані та інформацію з висновком через деякі фактичні, психологічні чи математичні уявлення. Слід підкреслити, що висновок, зроблений за допомогою методу індукції в кінцевому результаті може виявитися істинним або помилковим.

Суть цього методу дедукції (від лат. *deductio* – виведення) полягає в тому, що в процесі пізнання, від загального знання про деякі явища або процеси суб'єкти доходять до знання приватного й одиничного. Особливістю дедукції є те, що істинність її посилок гарантує істинність висновку. Початком (посилками) дедукції є аксіоми або просто гіпотези, що мають характер загальних тверджень («загальне»), а кінцем – наслідки з посилок, аксіоми («приватне»).

Метод узагальнення застосовується у процесі уявного переходу від одиничного до про загального, від менш загального, до більш загального. Пов'язаний з ним метод абстрагування (від лат. – віддалення), який полягає в розумовому виділенні суттєвих, найістотніших рис, відношень, сторін об'єкта, що досліджуються. Процес абстрагування є двоступеневим та доволі складним – спочатку відокремлюється важливе від неважливого, суттєве від несуттєвого, загальне від одиничного, а потім устанавлюється незалежність або слабка залежність об'єкта пізнання від певних факторів для того, щоб відкинути їх.

Також під час побудови та перевірки версій суб'єктами правозастосовної діяльності використовується метод аналогії (від грец. *analogia* – схожість). Він передбачає пошук подібностей й досліджуваних явищах або процесах, тобто в їхніх деталях, сторонах, характеристиках (ознаках, особливостях, властивостях, якостях) тощо. Аналогія може бути:

а) прямою, тобто порівняння наявної кримінальної ситуації або злочинного явища з подібними ситуаціями або явищами, які колись вже відбувалися та порівняння з практичним досвідом правозастосовної діяльності;

б) особистісно-спрямованою, тобто порівняння стратегій злочинної поведінки з подібними.

Джерелами аналогії при конструюванні версій можуть бути [2]:

1) оперативно-розшукові та слідчі дані щодо способів, мотивів, складу та методів вчинення вже розкритих злочинів;

2) оперативно-розшукові та слідчі матеріали щодо однопісних нерозкритих злочинів;

3) загальні теоретичні положення, які ґрунтуються на узагальненні правозастосовної практики і дозволяють намітити певну кількість версій щодо конкретної категорії злочинів;

4) теоретичні узагальнення та власний досвід суб'єкта правозастосовної діяльності у розкритті злочинів.

Аналогія як повністю самостійний метод правозастосовної діяльності не може гарантувати достовірні висновки. Тобто за допомогою цього методу наукового пізнання отримуються знання про одні предмети чи явища або особу злочинця на підставі їх схожості з іншими.

Пов'язаний з усіма вищеописаними методами побудови та перевірки криміналістичних версій й метод моделювання (лат. *modulus* – міра, вірець). Його суть – це схематична побудова імовірних моделей злочинного явища або процесу, а також стратегій злочинної поведінки для найбільш досконалого дослідження та вивчення. Обов'язковою умовою до моделі є те, що вона має містити конкретні факти, суттєві риси, ознаки, властивості реального явища або процесу.

Моделювання в правозастосовній діяльності вважається досить ефективним засобом реконструкції злочинного явища або процесу та встановлення основних елементів структури злочинного діяння, їх взаємозв'язку, функціональних параметрів, зовнішніх факторів, які впливали на це діяння.

Модель конструюється на основі попереднього вивчення злочинного явища або процесу та виділення його істотних характеристик, аналізу основних його параметрів та зіставлення отриманих результатів з характеристиками реального об'єкта. Якщо основні параметри не співпали з характеристиками реального об'єкта, відбувається корегування моделі. Моделювання може бути матеріальним та ідеальним.

Усі вище описані методи надають можливість застосувати під час побудови та перевірки криміналістичних версій метод класифікації, який дозволяє поділити усі фактичні дані на окремі групи за певною дуже важливою загальною ознакою, що визначає закономірні зв'язки в єдиній системі конкретного знання. Тобто можна стверджувати, що метод класифікації дозволяє упорядковувати інформацію у її ієрархічній послідовності та значимості.

Як зазначалося вище, до теоретичних методів побудови та перевірки криміналістичних версій слід віднести: формалізацію, аксіоматизацію, гіпотетично-дедуктивний.

Формалізація – це сукупність пізнавальних операцій, що забезпечують відволікання від значення та сенсу злочинного явища або злочинної поведінки для дослідження їх логічних особливостей.

Під час побудови та перевірки криміналістичних версій використовується три види формалізації: дескриптивна, математична, логічна. Дескриптивна або описова формалізація має на меті формалізований опис об'єкта, процесу, явища, стратегій поведінки злочинця та відповіді на питання «як відбувався перебіг злочинного процесу», «яким чином та за яких умов відбувалося злочинне явище». Математична формалізація дозволяє використовувати формалізовану мову математики під час вивчення злочинного явища або стратегій поведінки злочинця, тобто кількісно-якісна фіксація. Логічна або дедуктивна формалізація дозволяє за допомогою сукупності вихідних понять, висловлювань, умовиводів, взаємозв'язків встано-

вити аксіоми (як істинне знання), винайти логіку досліджуваних явищ та зробити певні умовиводи.

Таким чином, формалізація дозволяє остаточно виокремити й уточнити логічну структуру злочинного явища, встановити зв'язки та відносини в структурі злочинного діяння; забезпечити стандартизацію фактичних даних, отриманих під час перевірки криміналістичних версій, винайти нові шляхи для досудового розслідування кримінального провадження.

Щодо методу аксіоматизації – його суть полягає в упорядкуванні інформації та фактичних даних, щодо злочинного явища або особи злочинця, а також в усуненні двозначності та протиріч в отриманій інформації щодо об'єкта або явища, які досліджуються. Аксіоматизація виключає непотрібні елементи для отримання достовірних фактичних даних щодо злочинного явища або особи злочинця. Отже, на основі аксіом – тверджень, істинність яких не потребує доказу, аксіоматизація під час побудови та перевірки криміналістичних версій дозволяє винайти достовірні фактичні дані, що дозволять здійснити досудове розслідування злочину та пред'явити підозру злочинцю.

Суть гіпотетично-дедуктивного методу полягає у формуванні системи дедуктивних пов'язаних між собою гіпотез, із яких виводяться твердження про злочинні факти та явища. Механізм реалізації цього методу полягає у: 1) висуненні гіпотези щодо злочинного явища або особи злочинця; 2) виведенні наслідків висуненої гіпотези; 3) перевірці гіпотези; 4) встановленні хибності або достовірності гіпотези; або удосконалюванні гіпотези.

Отже, цей метод полягає у висуненні гіпотез про причини досліджуваних злочинних явищ та виведенні з цих гіпотез висновків шляхом дедукції. Якщо одержані наслідки відповідають усім фактам гіпотези, то ця гіпотеза вважається достовірною.

До емпіричних методів побудови та перевірки криміналістичних версій слід віднести такі методи як: спостереження, порівняння, описання, слідчий експеримент.

Спостереження – це спосіб збору та реєстрації криміналістичної інформації шляхом цілеспрямованого сприйняття об'єкта для отримання доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве кримінально-правове значення. Спостереження спрямоване на відшукування та встановлення в об'єкті спостереження суттєвих деталей, сторін, характеристик (ознак, особливостей, властивостей, якостей), процесів, їх сутності, сенсу та специфічних змін. Під час побудови та перевірки криміналістичних версій об'єктами спостереження можуть бути: особа, місце, річ, труп та явище.

Метод порівняння полягає у встановленні подібності або відмінності в об'єктах або явищах, що вивчаються, а також знаходженні загальних ознак або характеристик, притаманних двом або кільком об'єктам або явищам.

Важливим методом для систематизації та узагальнення отриманих під час перевірки криміналістичних версій фактичних даних або інформації має метод описання, який представляє собою систему процедур збору, первинного аналізу і викладу даних та їх характеристик. Він дозволяє зафіксувати фактичні дані або інформацію про об'єкт або явище, яке досліджується.

Суть експерименту полягає у проведенні досліджень, пов'язаних з перевіркою або встановленням будь-якого факту, явища, процесу тощо. Він застосовується для перевірки існуючих доказів та отримання нових шляхом цілеспрямованого впливу на окремі об'єкти або їх копії під час проведення спеціальних досліджень.

Важливе значення під час побудови та перевірки криміналістичних версій мають такі евристичні методи як: мозковий штурм, синектика, колективний пошук оригінальних ідей, евристичні питання, багатомірні матриці, інверсія, організовані стратегії.

Мозковий штурм – це груповий креативний метод, який полягає у вільній генерації суб'єктами правозастосовної діяльності будь-яких ідей, припущень та умовиводів з їхньою подальшою експертизою для відбору 2-3 найбільш імовірних та основних. Різновидом цього методу є метод синектики, який полягає у відстоюванні та обґрунтуванні суб'єктом власних ідей, припущень та умовиводів під час їх генерування.

Метод колективного пошуку оригінальних ідей у процесі вирішення завдання базується на принципах співтворчості; довірі один до одного; довірі творчим силам і здібностям колег; оптимальному поєднанні інтуїтивного та логічного.

Недоліки та обмеження цього методу полягають у тому, що його застосування дозволяє висунути, знайти творчу складову в узагальненому вигляді. Метод не гарантує ретельної розробки ідеї або гіпотези.

Метод евристичних питань під час побудови та перевірки криміналістичних версій доцільно застосовувати для збору додаткової інформації в умовах проблемної ситуації чи упорядкування вже наявної інформації у процесі вирішення поставленого завдання. Він формує нові стратегії і тактику вирішення професійних завдань. Для цього застосовуються сім ключових (евристичних) запитань: хто? що? навіщо? де? чим? як? коли?

Суть методу багатомірних матриць полягає у цілеспрямованому й системному комбінуванні відомих елементів (ознак, інформації, подій тощо) з невідомими або комбінацією відомого з невідомим. Він базується на принципі системного аналізу нових зв'язків і стосунків, що виявляються у процесі матричного аналізу досліджуваної проблеми, явища, процесу. Цей метод дозволяє під час побудови та перевірки криміналістичних версій винайти оригінальні, креативні ідеї, однак його недоліком є велика кількість варіантів гіпотез або рішень.

Метод інверсії при вирішенні певного завдання орієнтований на пошук ідей у нових, несподіваних напрямках, найчастіше протилежних традиційним поглядам і переконанням, які диктуються формальною логікою і здоровим глуздом. Він базується на принципі дуалізму, тобто діалектичної єдності і оптимальному використанні протилежних (прямих і зворотних) процедур творчого мислення: аналіз і синтез, логічне й інтуїтивне, статичне та динамічне, зовнішні та внутрішні сторони об'єкта.

Цей метод має перевагу у тому що він дозволяє відшукати вихід із, начебто, безвихідного становища, знаходити оригінальні, інколи дуже несподівані рішення стосовно різного рівня труднощів й проблем. Його хібною і обмеженням є те, що він потребує досить високого рівня творчих здібностей, базисних знань, умінь і професійного досвіду.

Метод організованих стратегій полягає у пошуку нових рішень через подолання інерції мислення. Цей метод є ефективним при нездатності суб'єктів досудового розслідування відмовитися від найбільш очевидного способу побудови та перевірки криміналістичних версій та знайти новий підхід, новий напрямок у пошуках істини. Він базується на принципах: самоорганізації суб'єкта щодо вибору нових стратегій рішення професійного завдання; та відсторонення, тобто розгляду об'єкта, предмета, процесу щоразу з несподівано нової точки зору.

До специфічних методів побудови та перевірки криміналістичних версій слід віднести криміналістичну рефлексію, криміналістичне прогнозування, інтуїтивний.

Технологія застосування методу криміналістичної рефлексії полягає в тому, що суб'єкт досудового розслідування як би встає на позицію об'єкта досудового розслідування та з цих позицій розглядає самого себе, весь процес спілкування, аналізує минуле та прогнозує перспективу розвитку досудового розслідування. Об'єктом рефлексії є слідча ситуація в цілому, її елементи, серед яких головним є людина.

Криміналістична рефлексія дозволяє суб'єкту досудового розслідування проникати у внутрішній світ об'єкта досудового розслідування, відчутти та зрозуміти його психічний стан, спрогнозувати його дії та вчинки, передбачити наслідки цих вчинків, а також зануритися у слідчу ситуацію в цілому, визначити її головні та другорядні елементи.

Діяльність суб'єктів досудового розслідування є досить складною та багатофункціональною, тому для ефективного, компетентного вирішення ними професійних завдань вагомим значення має стратегічний метод – криміналістичне прогнозування.

Криміналістичне прогнозування – це стратегічний метод, в основі якого лежить передбачення (проорокування) закономірностей, механізмів та наслідків статичної або динамічної імовірної майбутньої об'єктів прогнозування для планування основних тактичних заходів досудового розслідування.

В основі криміналістичного передбачення лежить випереджаюче відображення суб'єктом досудового розслідування майбутнього, яке засноване на закономірностях збирання, дослідження, оцінювання та використання доказів. Передбачення засноване на випереджаючому характері реакції на зовнішні впливи.

Метою криміналістичного прогнозування є науково-обґрунтований ретроспективний та перспективний аналіз та оцінка об'єкта прогнозу для передбачення наслідків динамічної або статичної його імовірної майбутньої для планування та організації тактики слідчих (розшукових) дій.

Основним завданням криміналістичного прогнозування є розпізнання закономірностей, механізмів, тенденцій, логіки, мотивів, чинників розвитку прогнозованого об'єкта та його наслідків, що дозволить зменшити вплив невизначеності на майбутню слідчу (розшукову) діяльність та її результати.

Криміналістичне прогнозування є системоутворюючим методом слідчої (розшукової) діяльності, оскільки воно підпорядковує собі інші методи, завдяки чому вбирає в себе їхню інформацію, поглиблює і робить максимально достовірним прогноз та стає основою для прийняття слідчим процесуальних рішень. У криміналістичному прогнозуванні використовуються загальні (загальнонаукові), конкретні (приватно-наукові) та спеціальні методи.

Таким чином, криміналістичне прогнозування являє собою процес: а) науково-обґрунтованого ретроспектив-

ного та перспективного аналізу і оцінки об'єкта прогнозу; б) виявлення прогнозного фону, тобто умов, в яких існував і існує об'єкт прогнозування; в) здогадки про закономірності та механізми динаміки об'єкта прогнозу; г) передбачення (проорокування), визначення та встановлення імовірного майбутнього, імовірних ризиків і наслідків; д) побудови, верифікації та коригування прогностичних моделей; ж) планування тактики слідчих (розшукових) дій з урахуванням імовірних ризиків і наслідків; з) оцінки вірогідного (без втручання) та бажаного (за умови заздалегідь заданих норм) результату.

Якщо криміналістичне прогнозування виконано якісно, то його результатом стане достовірною картина імовірного майбутнього, яку цілком можна використовувати як основу для планування тактичних заходів для вирішення завдань досудового розслідування. Сам процес реалізації суб'єктом досудового розслідування намічених заходів повинен здійснюватися гнучко, планомірно та за необхідністю коригуватися.

Інтуїтивний метод (пізньолат. *intuitio* – «споглядання», від дієслова *intueor* – пильно дивлюся) полягає у безпосередньому осягненні істини без логічного аналізу, він заснований на увазі, емпатії та попередньому досвіді суб'єкта досудового розслідування, на його органах «чуття» та ступені розвитку індивідуально-психологічних інтегральних якостей – проникливості та інтуїції. Отже, інтуїтивний метод базується на здатності суб'єкта до прямого, безпосереднього осягнення істини без доказів та без попередніх логічних міркувань.

Алгоритмічний метод базується на професійному досвіді або науково-теоретичному узагальненні типових криміналістичних версій за окремими видами злочинів. Суть цього методу полягає у тому, що суб'єкт досудового розслідування використовує при побудові криміналістичних версій типові зразки версій та алгоритм їх перевірки.

Реалізується даний метод у формі завдань, що виконуються за алгоритмом або у формі пошуку нового алгоритму. В основі алгоритмічного методу лежить передача алгоритму дії іншим суб'єктам досудового розслідування у формі інструктажу про цілі, завдання, способи виконання майбутнього завдання (що і як робити, навіщо).

Слід зазначити що застосування вищезазначених методів дозволяє працівникам органів досудового розслідування реалізовувати поетапно логіко-дедуктивну модель побудови та перевірки криміналістичних версій (див. рис. 1).

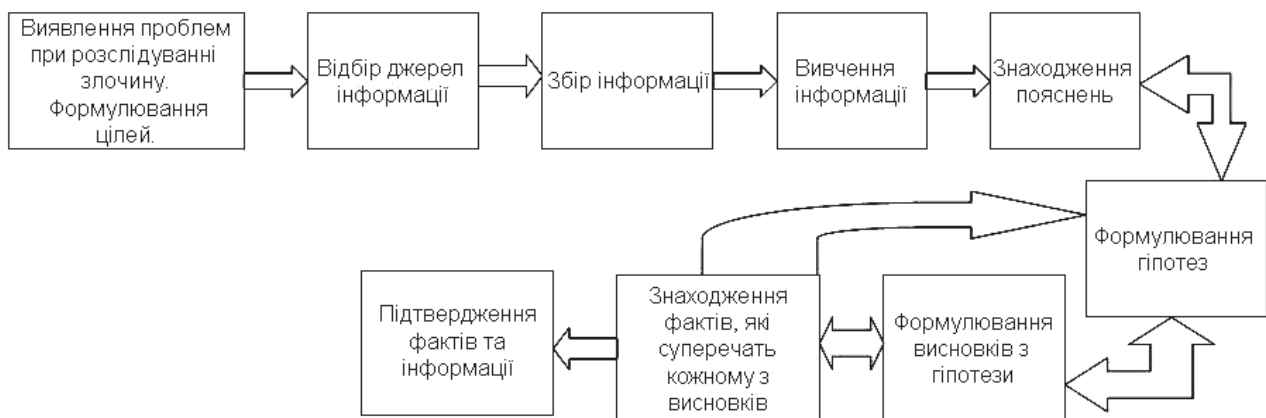

Рис. 1. Логіко-дедуктивна модель побудови та перевірки криміналістичних версій

Отже, при побудові та перевірці криміналістичних версій суб'єкт досудового розслідування повинен:

По-перше, розглянути факт злочинного явища та спробувати осмислити його, при цьому використати загальнонаукові (аналіз, синтез, наукову абстракцію, узагальнення, абстрагування, аналогію, моделювання, індукцію, дедукцію, класифікацію) та специфічні (криміналістичну

рефлексію, криміналістичне прогнозування, інтуїтивний) методи. Обов'язково знайти раніше відомі пояснення, використавши професійний досвід або науково-теоретичні узагальнення типових криміналістичних версій за окремими видами злочинів, тобто застосувати алгоритмічний метод. Якщо нічого з відомого не підходить ситуації та явищу, які досліджуються, то необхідно застосувати ев-

ристичні методи (мозкового штурму, синектику, колективного пошуку оригінальних ідей, евристичних питань, багатомірних матриць, інверсії, організованих стратегій).

По-друге, якщо знайдено пояснення треба сформулювати припущення (гіпотезу) з поясненнями, використавши теоретичні методи (формалізацію, аксіоматизацію, гіпотетично-дедуктивний). При цьому необхідно все ретельно зафіксувати та описати з чіткими поясненнями усі ідеї та припущення. Обов'язково обговорити кожну гіпотезу з іншими суб'єктами досудового розслідування, використавши евристичний, загальнонауковий, теоретичний, специфічний, алгоритмічний методи.

По-третє, зробити висновки з гіпотези, за правилами логіки сформулювати прогнози та за допомогою теоретичних методів побудувати криміналістичну версію. Якщо гіпотеза істинна, то спланувати перевірку криміналістичних версій.

По-четверте, знайти факти, які суперечать кожному з висновків, тим самим спростувати гіпотезу, використавши емпіричні методи. Якщо гіпотеза спростована, то повернутися до другого та третього кроків. Слід зазначити, що

логічною помилкою при побудові та перевірці криміналістичних версій є використання висновків в якості доказів гіпотези. Обов'язково треба усі гіпотези криміналістичних версій ретельно перевіряти, застосувавши увесь арсенал методів побудови та перевірки криміналістичних версій.

Таким чином, використання під час досудового розслідування цілого арсеналу взаємопов'язаних між собою загальнонаукових (аналізу, синтезу, наукової абстракції, узагальнення, абстрагування, аналогії, моделювання, індукції, дедукції, класифікації), теоретичних (формалізації, аксіоматизації, гіпотетично-дедуктивного), емпіричних (спостереження, порівняння, описання, експерименту), евристичних (мозкового штурму, синектики, колективного пошуку оригінальних ідей, евристичних питань, багатомірних матриць, інверсії, організованих стратегій), специфічних (криміналістичної рефлексії, криміналістичного прогнозування, інтуїтивного) та алгоритмічних методів для побудови та перевірки криміналістичних версій дозволить підвищити ефективність розкриття та розслідування злочинів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Криминалистика : Учеб. для вузов / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин, Е. П. Ищенко и др. ; Под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высшая школа, 2000. – 672 с.
2. Карагодин В. Н. Криминалистические проблемы обнаружения и устранения следственных ошибок : Учебно-практическое пособие / В. Н. Карагодин, Е. В. Морозова. – Екатеринбург : Изд-во Уральского юридического института МВД России, 2003. – 22 с.